

ŁUKASZ FILIPIUK

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Wydział Teologiczny

<http://orcid.org/0000-0003-3672-1777>

Ochrona życia dzieci nienarodzonych w nauczaniu Kościołów katolickiego i luterańskiego

Protection of the life of unborn children in the teaching of the Catholic and Lutheran Churches

Abstract

The article deals with the issue of the defence of unborn life in the teaching of the Catholic and Lutheran Churches. This reflection was undertaken in connection with the 30th anniversary of the introduction of the Act on Family Planning, Protection of the Human Fetus and the Conditions of Permissibility of Abortion in Poland, which falls in 2023. The Catholic Church and the Evangelical Augsburg Church express concern in different ways for the fate of children conceived at risk of abortion. Each of them makes a theological effort both to justify and to defend the value and dignity of human life. The point, however, is to take joint action within the framework of ecumenical dialogue to promote the civilization of life. Of all initiatives, prayer should come first. After that, other desirable actions can follow. The pastoral content that reaches the faithful of both churches is important. They are to lead to the acceptance of what serves life and the rejection of all forms of hypocrisy of the truth about the dignity of the human person, the value of life, and respect for the right to life. Such an effort has already been made, but it still seems insufficient in the face of attacks on the lives of unborn children by pro-abortion circles.

Keywords: abortion, defence of unborn life, ecumenical dialogue, Catholic theology, Lutheran theology.

Abstrakt

Artykuł dotyczy problematyki obrony życia nienarodzonych w nauczaniu Kościołów katolickiego i luterańskiego. Niniejsza refleksja została podjęta w związku z przypadającą w 2023 r. 30. rocznicą wprowadzenia w Polsce *Ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży*. Kościół katolicki i Kościół ewangelicko-augsburski na różny sposób wyrażają troskę o los dzieci poczętych zagrożonych aborcją. Każdy z nich podejmuje wysiłek teologiczny tak dla uzasadnienia, jak również dla obrony wartości i godności życia ludzkiego. Chodzi jednak o to, by w ramach dialogu ekumenicznego podjąć wspólne działania promujące cywilizację życia. Ze wszystkich inicjatyw modlitwa powinna być na pierwszym miejscu. Następnie z niej mogą wynikać inne, pożądane działania. Istotny jest duszpasterski przekaz treści, które trafiają do wiernych obu Kościołów. Mają one prowadzić do akceptacji tego, co służy życiu, i od-

rzucenia wszelkich form zakłamania prawdy o godności ludzkiej osoby, o wartości życia, o poszanowaniu prawa do życia. Tego rodzaju wysiłek już został podjęty, ale wciąż wydaje się niewystarczający w obliczu ataków na życie dzieci nienarodzonych ze strony środowisk proaborcyjnych.

Słowa kluczowe: aborcja, dialog ekumeniczny, obrona życia nienarodzonych, teologia katolicka, teologia luterańska.

Uchwalona przed trzydziestu laty w Polsce *Ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży* nie zakończyła sporu dotyczącego ochrony życia nienarodzonych, ponieważ batalia o ludzkie życie toczy się nieustannie. Akceptowalność aborcji bądź jej zakaz jest jednym z niegasnących w opinii publicznej tematów, do których żaden człowiek, w mniejszym lub większym stopniu, nie może się nie odnieść. Zagadnienie bowiem dotyczy problemu ogólnoludzkiego, który kształtuje ogólnie rozumianą mentalność kultury życia bądź kultury śmierci. Stąd podejmowane są różne działania, tak w wymiarze życia naukowego, politycznego, gospodarczego czy społecznego, poprzez które każdy zainteresowany może opowiedzieć się po stronie zwolenników bądź przeciwników aborcji. Wobec tego zagadnienia nie pozostaje bierny Kościół katolicki, który w swoim nauczaniu, od samego początku głosi wartość i godność każdego życia od poczęcia aż do naturalnej śmierci¹. W ramach ciągle podejmowanej i rozwijającej się drogi ekumenicznej, akcentującej nade wszystko to, co łączy wyznawców Chrystusa, inicjowane są różne przedsięwzięcia zmierzające do umocnienia jedności, w tym również jedności wrażliwej na szacunek dla życia dzieci nienarodzonych. Wspólna obrona życia poczętego stanowi dziś wielkie wyzwanie dla wszystkich chrześcijan. Może powadzić do wzmocnienia głosu sprzeciwu wobec faktu zabijania poczętych dzieci, jak również może stać się istotnym krokiem w umocnieniu jedności ekumenicznej, w szczególności zaś jedności katolicko-luterańskiej.

1. Ekumeniczne realizowanie jedności w trosce o człowieka

Argumentów dla uzasadnienia obrony życia w ramach dialogu między chrześcijanami jest wiele. Zaangażowanie w troskę o życie ludzkie dotyczy wszystkich, niezależnie od wyznawanych podglądów czy religii. Kwestia życia jest bowiem sprawą ogólnoludzką. Każdy więc człowiek dobrej woli będzie szukał najwłaściwszych sposobów ograniczających zagrożenia ludzkiego życia, w tym także życia poczętego. Zaangażowanie to staje się, o tyle skuteczniejsze, o ile podej-

¹ *Katechizm Kościoła katolickiego*. 2009. Poznań: Pallottinum (dalej: KKK), nr 2258.

mowane jest we współpracy z innymi, nie wyłączając z grona osób innego wyznania czy religii. Do takich postaw Kościoła katolickiego zachęca od dawna. Wymownym tego świadectwem jest uchwalony przez Sobór Watykański II *Dekret o ekumenizmie*².

Pragnienie jedności chrześcijan ożywiło się w XVII i XVIII w., kiedy wyznawcy chrześcijaństwa niekatolickiego (luteranie, ewangelicy i anglikanie) podjęli starania zmierzające do zatrzymania podziałów między chrześcijanami, jakie dokonały się od czasu ich odłączenia od Kościoła rzymskokatolickiego³. Wszelkich prób i wysiłków zjednoczeniowych dokonywali nie tylko pojedynczy inicjatorzy ekumenii, ale tworzone ruchy mające na celu wspieranie inicjatyw zbliżających Kościoły chrześcijańskie⁴. Troska o misję, o pokój, jak również zagadnienia teologiczne – wiary i ustroju kościelnego – należały do głównych obszarów działania⁵. Za moment inauguracyjny ruchu ekumenicznego uważa się zwołaną w 1910 r. do Edynburga Światową Konferencję Misyjną⁶. Wydarzenie to uutorowało drogę dla ogólnoświatowej konferencji, która odbyła się w 1948 r. w Amsterdamie. Obecni na niej przedstawiciele 150 Kościołów powołali do istnienia Światową Radę Kościołów⁷.

Do czasu pontyfikatu papieża Jana XXIII i Soboru Watykańskiego II podejście Kościoła rzymskokatolickiego odnośnie do dialogu z braćmi odłączonymi miało wymiar głównie negatywny⁸. Jeżeli była mowa o jakiegokolwiek jedności i zgodzie, to tylko na zasadzie unionizmu – idei, która uwzględniała jedynie powrót „niekatolików do Rzymu”⁹.

Papieżem przełomu ekumenicznego okazał się Jan XXIII, który z problemem podzielonych chrześcijan zetknął się osobiście w posłudze delegata papieskiego w Bułgarii, Turcji czy Grecji. Na zwołanym przez niego XXI Powszechnym Soborze zagadnienie ekumenizmu jawiło się jednym z podstawowych w odniesieniu do Kościoła. Rezultatem prac soborowych było uchwalenie 21 listopada 1964 r. Dekretu o ekumenizmie *Unitatis redintegratio*¹⁰. Dokument ten stał się

² Zob. Sobór Watykański II. 2002. Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* (dalej: DE). W *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*. 2002. Poznań: Pallottinum.

³ Andrzej A. Napiórkowski. 2011. *Teologia jedności chrześcijan. Podręcznik ekumenizmu*. Kraków: Wydawnictwo Salwator, 25nn.

⁴ Napiórkowski. 2011. *Teologia jedności chrześcijan*, 27–36.

⁵ Por. Stanisław C. Napiórkowski. 1972. *Historia ruchu ekumenicznego*. Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski, 62. Zob. Napiórkowski. 2011. *Teologia jedności chrześcijan*, 27–28.

⁶ Por. Napiórkowski. 2011. *Historia ruchu ekumenicznego*, 64–65.

⁷ Por. Napiórkowski. 2011. *Historia ruchu ekumenicznego*, 37.

⁸ Napiórkowski. 2011. *Teologia jedności chrześcijan*, 49–55.

⁹ Por. Napiórkowski. 2011. *Teologia jedności chrześcijan*, 17.

¹⁰ Wypowiedzi Ojców Soboru na temat ekumenizmu znajdziemy również w innych dokumentach. Zob. Stanisław C. Napiórkowski. 1982. *Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 43–52.

przełomowym w rozumieniu i dążeniu do jedności między podzielonymi braćmi. Jak pisał abp Alfons Nossol: „Sobór Watykański II bez wątpienia zapoczątkował w świadomości katolickiej wielki, nieodwracalny proces przemian”¹¹. Co istotne, dbałość o zbliżenie i jedność między chrześcijanami nie może się ograniczyć tylko do oficjalnej działalności Kościoła i wykładni nauk teologicznych, ale każdy wierny, tak duchowny, jak i świecki, winien dołożyć wszelkich starań, aby wedle swoich własnych sił, w codzienności chrześcijańskiego życia mógł realizować troskę o odnowienie jedności¹². Ojcowie Soboru wskazali, że duszą ekumenizmu jest osobiste nawrócenie, świętość życia i wspólna modlitwa o jedność chrześcijan. Jednak chwilę dalej zachęcają, aby nie zabrakło wzajemnego poznania oraz wysiłku we współpracy społecznej¹³.

Następcy Jana XXIII kontynuują dzieło dotyczące ekumenizmu. Papież Paweł VI dążył do umacniania jedności z odłączonymi braćmi, czego wyraz dał w encyklice *Ecclesiam suam* z 6 sierpnia 1964 r., szczególnie w III jej części dotyczącej dialogu. W testamencie z kolei zostawił takie wskazanie: „(...) co do ekumenizmu: należy prowadzić dalej dzieło zbliżenia z braćmi odłączonymi, z wielkim zrozumieniem, z wielką cierpliwością, z wielką miłością; ale bez odchodzenia od prawdziwej doktryny katolickiej”¹⁴.

Pośród licznych spotkań, wypowiedzi i pism, jakie pozostawił Kościołowi Jan Paweł II¹⁵, na pierwsze miejsce wysuwa się encyklika *Ut unum sint*, w której papież daje gruntowny wykład dotyczący ekumenizmu. Już na samym początku stwierdza, że „od czasu Soboru Watykańskiego II Kościół katolicki wszedł nieodwołalnie na drogę ekumenicznych poszukiwań, wsłuchując się w głos Ducha Pańskiego, który uczy go uważnie odczytywać znaki czasu”¹⁶. Dalej zaznaczył, że ekumenia nie jest dodatkiem w wypełnianiu misji Kościoła, ale „należy w sposób organiczny do całości jego życia i działania”¹⁷. Nie jest tylko i wyłącznie dysputą natury teologicznej, ale dotyczy konkretnego człowieka z uwzględnieniem jego natury społecznej, kulturowej, psychologicznej i politycznej¹⁸. Istotną uwagą, również ze względu na charakter niniejszego artykułu, jest odwołanie się do praktycznych form współpracy, będących oznaką wiarygodności i spójności deklarowanych podczas modlitw i spotkań zasad. Ekumenizm może być

¹¹ Zob. DE wstęp.

¹² Por. DE 5.

¹³ Por. DE 7–12.

¹⁴ Napiórkowski. 1982. *Ut unum*, 80.

¹⁵ Por. Piotr Jaskóła. 2016. „Jana Pawła II ekumeniczna wizja Kościoła”. *Studia Oecumenica* 16: 49–61.

¹⁶ Jan Paweł II. 2009. Encyklika „*Ut unum sint*” (dalej: UUS), nr 3. W *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*. 2009. Kraków: Wydawnictwo Znak.

¹⁷ UUS 20.

¹⁸ Jaskóła. 2016. „Jana Pawła II ekumeniczna wizja Kościoła”, 56.

doskonale realizowany w przestrzeni życia społecznego i kulturalnego, gdzie chrześcijanie, stając w jednym szeregu będą „szerzyć dobro i pokój, uobecniać chrześcijańskiego ducha w nauce i sztuce, odpowiadać na potrzeby i rany naszej epoki, m.in. bronić ludzkiej godności”¹⁹. Podobną wypowiedź papieża Polaka znajdujemy w encyklice *Evangelium vitae*, w której Jan Paweł II stwierdza, że istnieje potrzeba budowania nowej kultury życia, powszechnej mobilizacji sumień oraz „rozwijania dialogu ze wszystkimi, także z niewierzącymi, na temat podstawowych problemów ludzkiego życia”²⁰.

Benedykt XVI w przemówieniu wygłoszonym w Kaplicy Sykstyńskiej powiedział, że z całą świadomością i odpowiedzialnością podejmuje się fundamentalnego zadania papieża, jakim jest troska o odbudowę pełnej jedności uczniów Chrystusa. Postawa taka jest wyrazem urzeczywistnienia woli samego Chrystusa oraz wywiązania się z pilnego obowiązku następcy św. Piotra²¹. Miał świadomość, że licznie podjęte deklaracje i uzgodnienia nie przełożyły się na sposób codziennego życia wierzących²². Twierdził, że jedność jest nie tylko darem, ale i zadaniem. Jest dziełem Boga, ale również naszym „uczestnictwem w boskiej jedności”, które domaga się zaangażowania samych chrześcijan, np. poprzez podejmowanie konkretnych czynów, ofiarowaniu cierpienia, niezbędnej aktywności i cierpliwości²³.

Podobnie i papież Franciszek dokłada wszelkich starań, by jedność między chrześcijanami się umacniała, i w ten sposób realizowała się wola Jezusa, który pragnie, aby Jego uczniowie byli jedno (por. J 17,21). Franciszek mówi wprost o „pragnieniu zjednoczenia się chrześcijan”. Może się ono dokonać w posłuszeństwie Bogu, ponieważ w pełni zależy od Jego planu, jednak niezbędne jest także zaangażowanie się człowieka i jego „lojalna współpraca z Bogiem”²⁴. Papież postrzega aktywną działalność ekumeniczną jako obowiązek Kościoła dla wypełnienia tajemnicy jedności²⁵ oraz w zapobieganiu nagłym potrzebom

¹⁹ Por. UUS 74–76.

²⁰ Jan Paweł II. 2009. Encyklika „*Evangelium Vitae*” (dalej: EV), nr 95. W *Encykliki Ojca Świątego Jana Pawła II*. 2009. Kraków: Wydawnictwo Znak.

²¹ Por. Benedykt XVI. 2005. „Aby głosić całemu światu żywą obecność Chrystusa”. *L'Osservatore Romano* 6 (26): 5.

²² Bogdan Ferdek. 2007. „Modele ekumenizmu według Josepha Ratzingera”. *Studia Salvatoriana Polonica* 1: 62.

²³ Ferdek. 2007. „Modele ekumenizmu według Josepha Ratzingera”, 74.

²⁴ Franciszek. 2013. „Z przyjaźnią i szacunkiem. Przemówienie do przedstawicieli innych Kościołów, Wspólnot kościelnych oraz religii”. *L'Osservatore Romano* 5: 21.

²⁵ Franciszek. 2013. „Z przyjaźnią i szacunkiem. Przemówienie do przedstawicieli innych Kościołów, Wspólnot kościelnych oraz religii”, 22. Papież Franciszek porusza też zagadnienie obrony życia w takich dokumentach, jak: *Laudato Si'*, *Evangelii gaudium*, *Gaudete et exultate* i *Amoris laetitia*. Dla ogólnej charakterystyki tematu autor artykułu odniósł się tylko do kilku wypowiedzi, w których temat życia nienarodzonych był przez papieża poruszony szczegółowiej, bądź do artykułu, który wprost ukazuje nauczanie Franciszka w tym temacie, ukazując szerszą perspektywę.

współczesności²⁶. Prezentując szereg wystąpień, wypowiedzi i spotkań w duchu ekumenizmu Franciszka, ks. Paweł Błasiak stwierdza, że ekumenizm obecnego papieża można przyrównać do drogi, po której chrześcijanie, mimo różnic w kwestiach antropologicznych, socjalnych czy etycznych, dzięki łasce Ducha Świętego idą wspólnie do wyznaczonego im celu poprzez świat, który, choć jest bogaty w różnorodne środki, to jednak ubogi w miłość²⁷.

Powyższe rozważania niezaprzeczalnie pokazują, że Kościół dąży do zacieśniania więzi między chrześcijanami w celu realizowania wspólnych zadań pozostawionych nam przez Chrystusa. W trosce Kościoła znajduje się człowiek i jego zbawienie. Realizuje się ono w teraźniejszości, jak i perspektywie mierzenia się z trudnościami, które może przynieść przyszłość. Kościół katolicki jest szczególnie czuły w kwestii obrony człowieka przed różnymi zagrożeniami, zwłaszcza duchowymi i moralnymi. Potrzebę tej obrony czy ochrony dostrzega na każdym etapie rozwoju człowieka. Szczególną troską otacza życie dzieci przed narodzeniem, zagrożone aborcją. Dlatego też szuka dialogu z „braćmi odłączonymi”, aby wspólnie podjąć zadanie ochrony godności ludzkiego życia, w tym również na prenatalnym etapie jego rozwoju.

2. Stanowisko Kościoła katolickiego wobec życia poczętego

Kościół katolicki niezmiennie głosi, że „ludzkie życie od chwili poczęcia powinno być szanowane i chronione w sposób absolutny”²⁸. Nie jest to wymysł ludzkiego wymysłu, ale wyraz Bożej woli, którą naród Izraela otrzymał w przykazaniu: „Nie będziesz zabijał” (Wj 20,13). Bóg troszczy się o życie każdej istoty, którą powołuje do istnienia, którą kształtuje w łonie matki, którą zna, zanim przyjdzie na świat (por. Jr 1,5). Nie tylko powołuje z miłości, bo sam Bóg jest miłością (1 J 4,16), ale w postawie zatroskanego Ojca szuka każdego dziecka, które się gubi jak owieczka (por. Łk 15). Gniewa się jednak i nie pozostaje obojętny, gdy ktoś w sposób nieuzasadniony i niegodziwy czyha na życie jednego z Jego dzieci. Mówi Bóg do Kaina, zabójcy Abla: „Cóżś uczynił? Krew twego brata głośno woła ku Mnie” (Rdz 4,10) oraz: „Upomnę się o waszą krew przez wzgląd na wasze życie (...), bo człowiek został stworzony na obraz Boga” (Rdz 9,5-6). Jezus swoim autorytetem i nauką w Kazaniu na górze potwierdza wolę Ojca i przywołuje przykazanie „Nie

²⁶ Paweł Błasiak. 2019. „Zaangażowanie papieża Franciszka w dialog ekumeniczny w latach 2013–2018”. *Studia Paradyskie* 29: 12–13.

²⁷ Paweł Błasiak. 2019. „Zaangażowanie papieża Franciszka w dialog ekumeniczny w latach 2013–2018”, 11–46.

²⁸ KKK 2270.

zabijaj” (Mt 5,21) oraz stwierdza, że nie przyszedł znieść Prawa, ale je wypełnić (zob. Mt 5,17).

W czasach apostołskich i poapostołskich nauczanie w kwestii życia nienarodzonych pozostaje takie samo. W *Nauce Dwunastu Apostołów* spotykamy kategorię zakaz zabijania: „Nie będziesz zabijał; nie będziesz cudzołożył; nie będziesz znieprawiał dzieci; nie będziesz czynił porubstwa; nie będziesz kradł; nie będziesz zajmował się magią; nie będziesz sporządzał napojów trujących; nie będziesz spędzał płodu ani zabijał nowo narodzonego”. Podobną myśl znajdujemy w *Liście do Diogneta*, *Liście Barnaby*, tekstach apologetów tak greckich, jak i łacińskich, teologów aleksandryjskich i innych pisarzy III–VI w. oraz w licznych tekstach prawnych (synody i penitencjały)²⁹.

Wraz z rozwojem technicznym i wykorzystywaniem różnych, sztucznych sposobów poronienia, Kościół niejako ze wzmożoną siłą głosi naukę o godności życia każdego człowieka, twierdząc, że „już od pierwszej chwili swego istnienia istota ludzka powinna mieć przyznane prawa osoby, wśród nich nienaruszalne prawo każdej niewinnej istoty do życia”³⁰. W instrukcji *Dignitatis personae* możemy usłyszeć: „Rzeczywistość istoty ludzkiej przez całe jej życie, przed narodzeniem i po narodzeniu, nie pozwala mówić ani o zmianie natury, ani o stopniowym wzroście wartości moralnej, posiada ona bowiem pełną kwalifikację antropologiczną i etyczną. Zatem embrión ludzki od samego początku ma godność właściwą osoby”³¹. Ojcowie Soboru Watykańskiego II z odwagą nazywają wszystko, co wrogie jest wobec ludzkiego życia, haniebnym przestępstwem. Wśród takich czynów wymieniają m.in. dzieciobójstwo i aborcję³². Dodają, że wartość człowieka wyraża się nie miarą tego, co posiada, lecz tym, czym jest³³, i nawołują o przewycięzenie, a nawet zlikwidowanie wszelkich form dyskryminacji dotyczących podstawowych praw osoby ludzkiej, które sprzeciwiają się Bożej woli³⁴.

Obecność w przestrzeni publicznej i podejmowanie przez papieży ostatnich dziesięcioleci różnych zabiegów w celu głoszenia Ewangelii życia sprawiają, że nauka Kościoła na temat obrony dzieci poczętych jest ciągle aktualna. Kwe-

²⁹ Obszerne opracowanie danego zagadnienia zob. Marek Starowieyski. 2021. Aborcja i życie nienarodzonych w starożytności chrześcijańskiej. W *Aborcja. Filozoficzne, teologiczne, historyczne i prawne spojrzenie*. Red. Andrzej Muszala, Marek Starowieyski, Tadeusz Ślipko, 172–200. Kraków: Petrus.

³⁰ Por. KKK 2270.

³¹ Por. Kongregacja Nauki Wiary. 2009. *Instrukcja „Dignitas Personae”*. Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława BM, 9.

³² Sobór Watykański II. 2002. Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (dalej: GS), nr 51. W *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*. 2002. Poznań: Pallottinum.

³³ GS 35.

³⁴ Por. GS 29.

stia aborcji była już potępiona przed Soborem Watykańskim II, kiedy papież Pius XI i Pius XII nazwali każde działanie zmierzające do poronienia zbrodnią godną potępienia. Widzimy także manifest Pawła VI wyrażony zdecydowanym sprzeciwem wobec wykorzystania jakichkolwiek technik regulacji urodzeń jako moralnie niedopuszczalne, który pozostawił nam w *Humane Vitae* (szczególnie nr 14)³⁵.

Jan Paweł II zapisał się na kartach historii Kościoła jako niestrudzony krzewiciel i miłośnik życia, patron rodziny. Spośród licznych wypowiedzi dotyczących obrony nienarodzonych na szczególną uwagę zasługują: List do rodzin *Gratissimam sane*, adhortacja apostolska *Familiaris consortio* i encyklika *Evangelium vitae*. Papież z Polski, za św. Piotrem, wołał o to, by „bardziej słuchać Boga niż ludzi” i wskazywał, że każdy przejaw ingerencji w poczęte życie jest absolutnym i ciężkim wykroczeniem moralnym³⁶. Dlatego, że życie ludzkie pochodzi od Boga, tylko On „jest jedynym Panem tego życia, którym człowiek nie może rozporządzać”³⁷. Zachęcał również, aby wierzący w Chrystusa i ludzie dobrej woli (nawet niewierzący) prowadzili dialog na rzecz ochrony dzieci nienarodzonych i podejmowali wysiłki zmierzające do kształtowania kultury życia³⁸.

Kolejni następcy na Stolicy Piotrowej równie odważnie głoszą wartość życia każdego człowieka. Jak podkreśla Mieczysław Ozorowski, zarówno Benedykt XVI, jak i Franciszek, bardziej niż Jan Paweł II, kładą akcent na społeczny wymiar ludzkiej egzystencji z uwzględnieniem kwestii jakości życia³⁹. Papież Benedykt XVI często odnosił byt człowieka do Boga, na którego obraz i podobieństwo człowiek został stworzony. Stąd też możemy mówić o jego niezbywalnej godności i podstawie do ludzkiego braterstwa. Papież ten sam określał siebie rzecznikiem nienarodzonych i w ich imieniu przemawiał do odpowiedzialnych za życie⁴⁰. W wielu przemówieniach do służby zdrowia i farmaceutów zaznaczał, że „powinni oni zachęcać wszystkich do kierowania się głęboko ludzkimi uczu-

³⁵ Por. Łukasz Filipiuk. 2020. *Duchowa Adopcja Dziecka Poczętego*. Kraków: Wejdzmy na Szczyt. Inicjatywa Ewangelizacyjna, 30–31.

³⁶ EV 57.

³⁷ EV 39.

³⁸ Por. EV 95. Nauczanie Jana Pawła II w kontekście obrony życia było i w dalszym ciągu jest szeroko opracowywane. Warto wskazać m.in.: Jerzy Brusilo. 2021. „Pytania o życie ludzkie i znaczenie Ewangelii życia Jana Pawła II”. *Teologia i Moralność* 16, 2 (30): 9–23; Zbigniew Skrobicki. 2013. „Moralny wymiar rozwoju w świetle nauczania papieża Pawła VI i Jana Pawła II”. *Studia Wroclawskie* 15: 93–107; Mieczysław Ozorowski. 2017. „Wartość życia ludzkiego w nauczaniu papieża Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka”. *Teologia i Moralność* 12, 2 (22): 35–52.

³⁹ Ozorowski. 2017. „Wartość życia ludzkiego w nauczaniu papieża Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka”, 48.

⁴⁰ Ozorowski. 2017. „Wartość życia ludzkiego w nauczaniu papieża Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka”, 42–43.

ciami, ażeby każda istota była objęta ochroną od chwili poczęcia aż do naturalnej śmierci⁴¹. W innym miejscu wskazuje, że czyny haniebne, tj. aborcja, są często konsekwencją nieopanowanej żądzы ziemskiego życia oraz porzuceniem nadziei i wiary w życie wieczne⁴².

Papież Franciszek z kolei znacząco akcentuje duszpasterski wymiar ochrony nienarodzonych⁴³. Potępia jakiegokolwiek eksperymenty dokonywane na ludzkim życiu, ponieważ każde życie jest święte, a więc winno być przyjmowane, a nie produkowane⁴⁴. Wielokrotnie jawi się jako głos ubogich, którzy stając się ofiarą kultury odrzucenia, spychani są na margines życia społecznego⁴⁵. Tymi ubogimi, bezbronnymi są także dzieci poczęte.

W sumie można stwierdzić, że Kościół katolicki nie tylko promuje godność ludzkiego życia, ale w sposób znaczący wzywa wszystkich wiernych, aby na miarę swoich możliwości angażowali się w jego obronę. Biorąc pod uwagę zagadnienie dialogu ekumenicznego dotyczącego ochrony życia, owa współpraca wydaje się nie tylko potrzebną, ale również pożądaną i niezbędną.

3. Nauczanie Kościoła luterańskiego w kwestii życia nienarodzonych

Podjmując się wglądu w zagadnienie obrony życia w Kościele luterańskim, należy rozpocząć od przypomnienia, iż doktryna ewangelicka w znacznej mierze różni się od katolickiej. Opiera się ona głównie na filarach – *sola scriptura, sola fide, sola gratia, solus Christus i soli Deo gloria*. One determinują myśl teologiczną i wyznaczają kierunek działania. Wojciech Błaszczyk widzi w reformacji nową wizję człowieka i społeczeństwa, która dzięki Biblii i łasce Bożej budzi w chrześcijaninie wolność i inspiruje do samodzielnego poszukiwania odpowiedzi na kluczowe zagadnienia⁴⁶. Marcin Hintz natomiast

⁴¹ Por. Damian Cieślík. 2015. „Nienaruszalność życia ludzkiego w nauczaniu Benedykta XVI”. *Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego* 35: 217–218.

⁴² Zob. Cieślík. 2015. „Nienaruszalność życia ludzkiego w nauczaniu Benedykta XVI”, 209–219.

⁴³ Ozorowski. 2017. „Wartość życia ludzkiego w nauczaniu papieży Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka”, 46.

⁴⁴ Ozorowski. 2017. „Wartość życia ludzkiego w nauczaniu papieży Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka”, 46–47.

⁴⁵ Franciszek. 2023. „Życie jest darem”. *Modlitwa Anioł Pański* z 29.01.2023 r. Cyt. za: Gość Niedzielny 5: 6. Zob. też Franciszek. 2013. *Adhortacja apostolska „Evangelii Gaudium”*. Kraków: Wydawnictwo M, nr 213.

⁴⁶ Wojciech Błaszczyk. „Odwaga reformacji. Nowa wizja człowieka i społeczeństwa” (2.11.2022). <http://archidiecezja.lodz.pl/czytelni/blaszczyk/4.html>. Taka myśl przyświecała też Marcinowi Lutrowi, który twierdził, że „chrześcijanin to człowiek aktywnie żyjący, podejmujący problemy i wyzwania otaczającego go świata” – zob. Marcin Hintz. 2007. *Etyka ewangelicka i jej wymiar eklesjalny. Studium historyczno-semantyczne*. Warszawa: Chrześcijańska Akademia Teologiczna, 65.

stwierdza, że wierność zasadzie *sola scriptura* sprawia problem w dyskusji na temat nowych kwestii bioetycznych z tego względu, że Biblia w większości przypadków na ich temat milczy⁴⁷. Za *Luterańskim katechizmem dla dorosłych* „podkreślić należy, że etyka ojca Reformacji nie ma charakteru systemowego, jego pisma moralne mają raczej charakter duszpasterskiej porady, niż są próbą jakiejś nowej kodyfikacji”⁴⁸.

Szukając jednak odpowiedzi na poruszane w artykule zagadnienie, warto rozpocząć od przywołania zdania Marcina Lutra⁴⁹ w sprawie obrony życia. Niemiecki duchowny w *Komentarzu do Księgi Rodzaju* (25,1-4) w sposób jednoznaczny potępia zło aborcji, mówiąc w odniesieniu do niej „o wielkiej niegodziwości natury ludzkiej”. Ubolewa nad faktem, że tak wiele dziewcząt zabija płody i zapobiega poczęciu, mimo iż prokreacja jest dziełem Boga⁵⁰. W innym miejscu stwierdza, że „nie należy zabijać ani ręką, ani sercem, ustami, gestami, miną, ani też przez udzielanie pomocy lub rad”, bo jest to wola samego Chrystusa, którą On wyraził w Kazaniu na górze. Co więcej, zdaniem Lutra, piątego przykazania – nie zabijaj – nie należy interpretować tylko w aspekcie negatywnym, ale i pozytywnym. Pisze bowiem, że ten uchyla się od wypełnienia Bożego przykazania, kto, mogąc wyświadczyć bliźniemu dobro, osłonić go, obronić czy zapobiec czemuś trudnemu, tak by nie poniósł szkody i krzywdy, tego nie robi. Ponadto takiego nazywa mordercą, gdyż zabija ten, kto, choć ma możliwość pomocy potrzebującemu, jednak tego nie czyni⁵¹.

Do dzisiaj główna interpretacja zagadnienia spędzania płodu idzie po tej linii. Luteranie uznają zło aborcji, gdyż sprzeciwia się ona woli Boga, a życie ludzkie winno być zawsze rozpatrywane w kontekście wiary w Boga jako Stworzyciela i dawcy wszelkiego życia⁵². W kwestiach bardziej szczegółowych zgodności tej jednak brakuje, ponieważ powstają coraz większe rozbieżności etyczne w związku z odmienną reakcją Kościołów i Wspólnot na

⁴⁷ Por. Marcin Hintz. 2006. *Chrześcijańskie sumienie. Rozważania o etyce ewangelickiej*. Katowice: Wydawnictwo „Głos Życia”, 63 i nast.

⁴⁸ Marcin Hintz. 2017. Problematyka etyczna. W *Luterański katechizm dla dorosłych*. Red. Bożena Giemza, Marcin Hintz, 116. Dziegielów: Wydawnictwo Warto.

⁴⁹ Protestantyzm, który bierze swój początek od Marcina Lutra, dzieli się na kilka wyznań chrześcijańskich. W niniejszej pracy, ze względu na jej potrzeby, główna uwaga skupi się na wyznaniu luterańskim (ewangelickim).

⁵⁰ Marcin Luter. Komentarz do Księgi Rodzaju (2.11.2022). <http://www.pbartosik.pl/2020/10/luter-i-kalwin-o-aborcji.html>.

⁵¹ Marcin Luter. 1999. Duży Katechizm. W *Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterańskiego*. Bielsko-Biała: Ośrodek Wydawniczy Augustiana, 79–81.

⁵² Por. W sprawie ochrony życia. Oświadczenie Kościoła ewangelicko-augsburskiego w sprawie ochrony życia 1991 (28.10.2022). https://old2020.luteranie.pl/o_kosciele/oswiadczenia_koscioala/w_sprawie_ochrony_zycia.html; Por. także Marcin Hintz. 2009. „Problematyka moralna w dokumentach synodów Kościołów ewangelickich w Polsce”. *Roczniki Teologii Ekumenicznej* 1 (56): 118.

presję, jaką wywiera dzisiejszy świat wskutek przemian społecznych i obyczajowych⁵³. Rozpatrzmy tę kwestię w ramach dwóch odniesień, uwzględniając stanowisko Kościoła ewangelicko-augsburskiego w Polsce oraz w innych krajach: Niemczech, Szwecji i Norwegii.

Kościół ewangelicko-augsburski w Polsce zdecydowanie sprzeciwia się jakiegokolwiek formie aborcji i opowiada się za ochroną życia na każdym etapie jego rozwoju⁵⁴. Autorzy *Oświadczenia Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w sprawie ochrony życia* z 1991 r. jasno stwierdzają, że biblijne przesłanki nie zostawiają wątpliwości, że Bóg nie godzi się na żadne zabójstwo, co uprawomocnił Jezus, zostawiając nam przykazanie miłości. Odnosi się ono do wszystkich – do nieprzyjaciół, niemile widzianych, do każdego człowieka, również tego, który jest w łonie swej matki. Podobnie ukazana jest pozytywna strona przykazania: „Nie zabijaj”, kiedy wierni zachęceni są do podejmowania odpowiedzialności za życie innych i wszelkich niezbędnych działań, mających na celu opiekę wobec najbardziej zagrożonych⁵⁵.

W podpisanej wspólnie przez Kościoły w Polsce *Deklaracji dotyczącej małżeństw chrześcijańskich osób o różnej przynależności wyznaniowej* stwierdzono, że małżeństwo jest otwarte na przyjęcie potomstwa. Znajduje to wyraz w zgodzie na rodzicielstwo, jak również w innej formie budowania więzi międzyludzkiej, np. adopcji czy gościnności. Ewangelicy, w odróżnieniu od katolików, wprawdzie mogą korzystać z antykoncepcji, której stosowanie pozostawione jest decyzji sumienia każdego z wiernych, jednak nie mogą uciekać się do aborcji jako środka regulującego poczęcie czy używać środków wczesnoporonnych⁵⁶.

W drugim dokumencie dotyczącym kwestii obrony życia, a mającym związek z wydaniem przez Trybunał Konstytucyjny wyroku zakazującego aborcji eugenicznej w Polsce oraz także na skutek licznych strajków i protestów, jakie miały miejsce z tego powodu, biskupi luterkańscy wydali oświadczenie, w którym stwier-

⁵³ Por. Marcin Składanowski. 2014. „Wolność sumienia i odpowiedzialność Kościoła. Problem argumentacji moralnej w katolicko-protestanckich dialogach na temat aborcji”. *Forum Teologiczne* 15: 55.

⁵⁴ Por. W sprawie ochrony życia. Oświadczenie Kościoła ewangelicko-augsburskiego w sprawie ochrony życia 1991 (28.10.2022). https://old2020.luteranie.pl/o_kosciele/oswiadczenia_kosciola/w_sprawie_ochrony_zycia.html.

⁵⁵ Por. W sprawie ochrony życia. Oświadczenie Kościoła ewangelicko-augsburskiego w sprawie ochrony życia 1991 (28.10.2022). https://old2020.luteranie.pl/o_kosciele/oswiadczenia_kosciola/w_sprawie_ochrony_zycia.html; Por. Hintz. 2009. „Problematyka moralna w dokumentach synodów Kościołów ewangelickich w Polsce”, 118–119; Hintz. 2007. *Etyka ewangelicka i jej wymiar eklesjalny. Studium historyczno-semantyczne*, 381–382.

⁵⁶ Por. Deklaracja Kościołów w Polsce na początku Trzeciego Tysiąclecia [projekt dokumentu z 10 maja 2011 r.]. *Małżeństwo chrześcijańskie osób o różnej przynależności wyznaniowej* (30.10.2022). <https://ekumenia.pl/czytelnia/dokumenty-ekumeniczne/malzenstwo-chrzescijanski-osob-o-roznej-przynaloznosci-wyznaniowej/>; Por. Janusz Podzielny. 2018. „Ewangelickie oraz katolickie nauczanie o antykoncepcji jako sporny obszar dialogu ekumenicznego”. *Studia Oecumenica* 18: 318–322.

dzili, że ludzie obdarowani wolnością samodzielnie muszą podejmować decyzje w sprawach etycznych i ponosić odpowiedzialność za dokonane wybory. Dodają również, że „misją Kościoła jest głoszenie Ewangelii i kształtowanie sumień, nie zaś forsowanie określonych rozwiązań moralnych poprzez narzucanie ich za pomocą regulacji prawnych w sferze państwa. Zadaniem Kościoła jest składanie świadectwa, a nie przymuszanie, narzucanie swojej woli czy kontrolowanie”. Tym, co Kościół ewangelicko-augsburski powinien zaś czynić, jest uczynienie wszystkiego, co możliwe, aby aborcja nie była priorytetową sprawą w publicznych, moralnych dysputach, a liczba aborcji była zminimalizowana przez budowanie świadomego rodzicielstwa i świadomości seksualnej. Takie stanowisko, choć nie jest wyrazem aprobaty dla aborcji, to jednak sprawia wrażenie dużego zdystansowania się do wyroku Trybunału Konstytucyjnego, którego werdykt bierze w ochronę dzieci posiadające wady rozwojowe. Świadczą o tym następujące słowa: „(...) my, luteranie, nie chcemy narzucać swojej wizji światopoglądowej, ani moralnej innym obywatelom naszego państwa”⁵⁷.

Dyskusji i opinii wokół wyroku Trybunału Konstytucyjnego było znacznie więcej. Bp Jerzy Samiec w mediach społecznościowych wypowiedział się na temat orzeczenia, stwierdzając, że popiera ochronę życia nie tylko nienarodzonych. W ten sposób wyraził swoje wsparcie dla wielu niezadowolonych obywateli, którzy „niekiedy stają przed dramatycznym wyborem w sytuacjach skrajnie granicznych”. Wskazał również, że to nie siłowe rozwiązania, ale okazane wsparcie i delikatność oraz współczucie prawdziwie służą ochronie życia ludzkiego. Natomiast ks. Maciej Orawski – proboszcz parafii Opatrzności Bożej we Wrocławiu – umieścił na tablicy informacyjnej napis: „Popieramy wolny wybór, wroclaw.luteranie.pl”. Jak sam stwierdza, jest osobiście za ochroną życia, jednak swoją rolę, jako duchownego, widzi bardziej w towarzyszeniu i wsparciu kobiety w trudnych chwilach, czasem poprzez wskazanie odpowiedniej drogi czy nawet poprzez milczenie chce okazać troskę, która nie wyklucza, nie osądza, a niesie pomoc⁵⁸.

⁵⁷ Por. „Oświadczenie Konferencji Biskupów Luterskich z dnia 2 listopada 2020 roku”. 2020. Zwiastun Ewangelicki 22: 2. Całkowicie odmienne oświadczenie w sprawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego wydał Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski 22 października 2020 r., w którym stwierdza: „Z wielkim uznaniem przyjąłem dzisiejszą decyzję Trybunału Konstytucyjnego uznającą aborcję eugeniczną za niezgodną z Konstytucją Rzeczypospolitej”. I dalej: „Każdy człowiek prawego sumienia zdaje sobie sprawę z tego, jak nieborykałym barbarzyństwem jest odmawianie prawa do życia komukolwiek, zwłaszcza z powodu chorób”. Określa to wydarzenia jako „epokowa zmiana prawa”. Widać tutaj wyraźną rozbieżność stanowisk, które mogą być utrudnieniem w dialogu dotyczącego kwestii obrony życia. Wspólnym mianownikiem obydwu oświadczeń jest wezwanie do otoczenia troską i życzliwością tych, którzy borykają się z trudnościami życiowymi. Troska ta winna być tak ze strony Kościoła, jak i państwa. Zob. Oświadczenie Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski po decyzji Trybunału Konstytucyjnego (28.10.2022). <https://episkopat.pl/przewodniczacy-episkopatu-dziekuje-za-decyzje-trybunalu-konstytucyjnego/>.

⁵⁸ Por. Iwona Orawska, Maciej Orawski. 2020. „Wsparcie, towarzyszenie, współczucie – ewangeliczne głosy po orzeczeniu TK”. Zwiastun Ewangelicki 21: 18.

Znacznie surowszym wyrazem krytyki wobec orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego jest głos ks. Ryszarda Pierona, postrzegającego dany wyrok jako wyraz współczesnego faryzeizmu, który wykorzystuje Boga do osiągnięcia społecznych celów, manipulowania oraz jest szarganiem Świętego Imienia Boga. Autor tekstu pisze: „Brak słów, chce mi się płakać i w żadnym razie nie potrafię zrozumieć intencji, które towarzyszyły orzeczeniu”. Ta „najtrudniejsza życiowa decyzja”, możliwa do podjęcia dzięki wykorzystaniu dobrodziejstw medycyny, jest drogą wyjścia od niepokojów i złych emocji związanych z myślą o urodzeniu zdeformowanych dzieci, które targają ciężarnymi kobietami i całymi rodzinami. Swoją myśl ks. Pieron konkluduje ponurymi słowami: „Religijno-polityczne działania w naszym kraju są populistyczne i antychrześcijańskie, bo występują przeciw mądrości i wszechmocy. Są też krótkowzroczne i w konsekwencji obróć się przeciw Kościołowi. Zmniejszą i tak niewielką społeczną wolę posiadania dzieci”⁵⁹.

Innym miejscem spornym w prezentowanej etyce jest zagadnienie *in vitro*. Podczas gdy Kościół katolicki zdecydowanie sprzeciwia się takiej formie planowania rodzicielstwa, to Kościół luterński w Polsce zaaprobował dopuszczalność tej procedury, stwierdzając, że jest to droga leczenia niepłodności. Wskazując na pewne zagrożenia i niebezpieczeństwa z tym związane, luteranie wyrażają sprzeciw wobec „tworzenia i przechowywania zamrożonych embrionów nadliczbowych bez wyraźnego celu późniejszej implantacji do organizmu matki”. Zakazane jest natomiast uciekanie się do macierzyństwa zastępczego (surogatki) oraz korzystania z obcych gamet w stosowaniu procedury *in vitro*⁶⁰.

Kwestia obrony życia nienarodzonych w innych państwach nie jest już tak jednoznaczna. Poszczególne Konferencje biskupów, choć wyrażają swoje negatywne nastawienie do aborcji, to jednak nie chcą wypowiadać się w sposób rozstrzygający na temat aborcji czy eutanazji. Ostateczną decyzję i odpowiedzialność za podjęte wybory pozostawiają sumieniu poszczególnych osób. Uzasadnieniem jest to, że nie uważają się oni za kompetentnych do wytyczenia klarownych zasad moralnych, a podejmowane dialogi wskazują, że istnieją pewne różnice w interpretowaniu nauki biblijnej na temat nienaruszalności i godności życia ludzkiego⁶¹.

⁵⁹ Por. Ryszard Pieron. 2020. „Najtrudniejsza życiowa decyzja”. *Zwiastun Ewangelicki* 21: 9. Autor taką politykę państwa poddaje krytyce również w innych miejscach, gdzie stwierdza, że w Polsce łamane są podstawowe prawa człowieka, nie aprobuje się nowoczesnych metod leczenia niepłodności czy nie wspomaga się kobiet podczas trudności okołoporodowych, a także wetuje się prawo mające wziąć w obronę kobiety będące ofiarami przemocy. Zob. Ryszard Pieron. 2023. „O (nie)zwalczaniu przemocy”. *Zwiastun Ewangelicki* 12: 15.

⁶⁰ Por. Hintz. 2017. *Problematyka etyczna. W Luterński katechizm dla dorosłych*, 135.

⁶¹ Por. Składanowski. 2014. „Wolność sumienia i odpowiedzialność Kościoła. Problem argumentacji moralnej w katolicko-protestanckich dialogach na temat aborcji”, 55–57.

Na koniec należy podsumować, że dokumentów dotyczących problematyki moralnej na niwie polskiej jest niewiele. Najważniejszym dokumentem jest *Oświadczenie o ochronie życia* z 1991 r. Marcin Hintz pisał: „Widoczną oznaką spadku zainteresowania problematyką moralną w gremiach kościelnych jest brak prób formułowania nowych dokumentów w pierwszych latach XXI wieku. W Synodzie XI kadencji (2002–2007) nie sformułowano żadnych, odrębnych i istotnych dokumentów poruszających zagadnienia moralne”⁶².

Evangelicki Kościół w Niemczech w dokumencie dotyczącym dialogu katolicko-luterańskiego – *Bóg jest przyjacielem życia* – porusza zagadnienie aborcji. Jednak z istoty problemu, tj. moralnego dopuszczenia tego proceduru i celowego uśmiercenia dziecka poczętego, akcent przesunięty jest na kwestię społeczną. W związku z tym, jeżeli zajdzie konieczność – spowodowana społeczną, psychologiczną czy materialną przesłanką – usunięcia płodu ludzkiego, wówczas takie osoby, w wyjątkowych sytuacjach, mogą to uczynić, odwołując się do osądu własnego sumienia. Skoro więc mogą odwołać się do osądu własnego sumienia, wobec tego nie przekraczają Bożego prawa⁶³.

Szwedzki Kościół ewangelicko-luterański w *Oświadczeniu w sprawie aborcji*, przyjętym w 2003 r., zasadniczo w sposób pozytywny „odnosi się do badawczej eksploracji embrionów i pozyskiwania z nich komórek macierzystych”. Choć uwzględnia nadrzędną wartość ludzkiego życia, to jednak dopuszcza wszelkie eksperymenty, dzięki którym rozwój nauki przyczyniłby się do dobra ogółu i przez to „zniwelował” poniesione przy tym szkody⁶⁴. W Norwegii, w której prawo do aborcji obowiązuje od lat 60. XX w., stanowisko Kościoła luterańskiego w tej sprawie jest niezmiennie i głosi, że „godność i świętość życia odnosi się do wszystkich: narodzonych i nienarodzonych, mężczyzn i kobiet, młodych i starych, bez względu na ich sprawność i stan zdrowia. Początkiem ludzkiego życia i godności jest moment zapłodnienia”⁶⁵.

Chociaż stanowisko Kościołów luterańskich w różnych regionach świata może się różnić co do szczegółowych wytycznych postępowania w sprawie ochrony życia nienarodzonych czy zgody na dokonywanie aborcji, to główne przesłanie

⁶² Hintz. 2009. „Problematyka moralna w dokumentach synodów Kościołów ewangelickich w Polsce”, 118.

⁶³ Por. Składanowski. 2014. „Wolność sumienia i odpowiedzialność Kościoła. Problem argumentacji moralnej w katolicko-protestanckich dialogach na temat aborcji”, 58–59. Zob. także: Joshua Hanson. 2018. „Etyczne kontrowersje wokół metody in vitro w stanowiskach i wypowiedziach Ewangelickiego Kościoła Niemiec i Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce”. *Gdański Rocznik Ewangelicki* 12: 261–269.

⁶⁴ Por. Artur Aleksiejuk. 2016. „Problematyka pobierania zarodkowych komórek macierzystych w oficjalnych stanowiskach Kościołów ewangelicko-luterańskich Szwecji i Norwegii”. *Gdański Rocznik Ewangelicki* 10: 108–113.

⁶⁵ Por. Aleksiejuk. 2016. „Problematyka pobierania zarodkowych komórek macierzystych w oficjalnych stanowiskach Kościołów ewangelicko-luterańskich Szwecji i Norwegii”, 113–117.

ma wydźwięk negatywny wobec procedury aborcji. Dość często akcentowana jest konieczność zaangażowania Kościołów i poszczególnych wiernych do podjęcia niezbędnych wysiłków w celu promowania kultury życia. Tak więc oba stanowiska w sprawie obrony życia nienarodzonych: katolickie i luterzańskie, dają podstawę do możliwego dialogu i współpracy w obronie poczętych dzieci. Tego rodzaju perspektywa napawa nadzieją na pozytywny rozwój wydarzeń, które mogłyby doprowadzić do powstrzymania postępującej kultury śmierci.

4. Propozycja wspólnego zaangażowania

Wyjście naprzeciw wszelkim nagłym potrzebom współczesnego człowieka winno być wyrazem troski nie tylko Kościoła, ale wszystkich ludzi dobrej woli. Zachęca do tego Kościół katolicki. Podobnie i Kościoły nieposiadające pełnej jedności z Rzymem wyrażają wolę współpracy w dziele pojednania i dobra człowieka. Dlatego poprzez roztropne i wyteżone współdziałanie wielu może dokonać się niezwykle kluczowy postęp w duchowym rozwoju człowieka i pomnożeniu jego dobra doczesnego.

W ujęciu chrześcijańskim zgoda co do myśli i formy działania z zasady powinna mieć swój początek w modlitwie. Chodzi o to, by wierni nie byli nastawieni wyłącznie na realizację swoich własnych projektów życiowych, lecz pozwolili Duchowi Świętemu, aby działał w ich sercach. Dlatego ważne jest, aby wszelkie poczynania o doniosłym znaczeniu poprzedzała wspólna modlitwa. Ona umacnia wiarę, pokrzepia siły, otwiera sumienia i przybliża ludzi do źródła życia, którym jest sam Bóg⁶⁶. Modlitwa ta może mieć charakter indywidualnej prośby o nawrócenie tych, którzy tworzą i promują cywilizację śmierci, ale również przybierać formę wspólnych nabożeństw. Jan Paweł II usilnie zalecał łączenie się i udział w celebracji roku liturgicznego. Podkreślał ogromną rolę sakramentów świętych, dzięki którym człowiek cierpiący najpełniej jednoczy się z paschalną tajemnicą Chrystusa zmartwychwstałego⁶⁷. Ponadto istnieją też inne możliwości wspólnej modlitwy, zwłaszcza w ramach Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. Czyż choćby jeden dzień w roku, np. „Dzień Świętości Życia”, nie mógłby być obchodzony w kluczu wspólnie zanoszonych prośb o ratunek zagrożonych aborcją nienarodzonych dzieci?

Papież Benedykt XVI zaznaczył, wskazując na praktyczny wymiar ekumenii, że może ona przybierać różne konwencje. Podkreślił, że obok modlitwy, chrześcijanie

⁶⁶ Ozorowski. 2017. „Wartość życia ludzkiego w nauczaniu papieży Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka”, 48–49.

⁶⁷ EV 84.

powinni ofiarować inne dzieła miłości, takie jak np. cierpienie i zachowanie postawy cierpliwości⁶⁸. Modlitwa, cierpienie czy inny sposób świadczonej miłości nie może zamykać człowieka na drugich, ale winna otwierać serca na potrzeby bliźnich, szczególnie bezbronnych. Stąd debata będąca czystą dyplomacją nie ma szans przetrwania. Jednak dialog otwierający na drugich, podbudowany miłością i otwartością jest doskonałą drogą ewangelizowania, docierania z Dobrą Nowiną o Bogu – Dawcy życia do tych, którzy nie poznali Jego prawdziwego oblicza.

Podobną myśl wyraził Marcin Luter w komentarzu do piątego przykazania Bożego. Wskazał w nim na konieczność wzięcia odpowiedzialności za życie drugiego człowieka, z którym wiąże się podjęcie konkretnych postaw i działań opiekuńczych względem niego. W *Małym Katechizmie* czytamy: „Powinniśmy Boga bać się i miłować Go, abyśmy bliźniemu swemu na ciele żadnej szkody ani krzywdy nie wyrządzali, ale mu pomagali i wspierali go we wszystkich potrzebach cielesnych”⁶⁹.

Istotną rolę odgrywa również stanowione prawo. Mądre ustawy i regulacje powinny przyczyniać się do respektowania życia każdego, w szczególności dzieci, które w swoim imieniu przemówić jeszcze nie mogą. I nie jest to forma, jak wielu pewnie sądzi, „wtrącania się”, ale raczej głos rozsądku, wiarygodności i konieczność głoszenia prawdy Ewangelii, która jeśli będzie zaniedbana i odrzucona, wówczas stanie się przewiną tych, którzy milczą. Dlatego duchowni Kościoła – zarówno katolickiego, jak i luterańskiego – winni często apelować i tak kształtować sumienia wiernych, od których prawo to może być zależne, oraz propagować wszelkie formy duszpasterskiego działania popierające wychowanie i szacunek dla rodzącego się życia⁷⁰.

Apel o włączenie się w obronę nienarodzonych skierowany jest również do profesorów i studentów, lekarzy i odpowiedzialnych za ludzkie życie, a także wszelkich miejsc, w których przekazywana jest wiedza intelektualna oraz kształtowane są postawy życiowe, np. szkoły. Odpowiednio przygotowani eksperci mogą za pomocą różnych programów nauczania dotrzeć do wielu, których zachwycą kulturą życia. Istotny jest przekaz treści – akceptacja tego, co służy życiu, odrzucenie wszelkich form zakłamania prawdy o godności ludzkiej osoby, wartości życia czy poszanowania prawa do niego⁷¹.

⁶⁸ Ferdek. 2007. „Modele ekumenizmu według Josepha Ratzingera”, 74.

⁶⁹ Marcin Luter. 1999. *Mały Katechizm*. W *Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterańskiego*. Białsko-Biała: Ośrodek Wydawniczy Augustiana, 44.

⁷⁰ Por. W sprawie ochrony życia. Oświadczenie Kościoła ewangelicko-augsburskiego w sprawie ochrony życia 1991; EV 68–72; Joel Burnell. 2013. *Ewangelikalizm wobec zagadnień etyki*. W *Ewangelikalizm polski wobec wyznań współczesności*. Red. Sebastian Smolarz, Sławomir Torbus, Wojciech Kowalewski, 202–203. Wrocław: Wydawnictwo Credo.

⁷¹ Por. Jarosław Czaplinski. 2015. *Ekumeniczne aspekty apostołstwa świeckich. Współpraca katolików i protestantów*. Lublin: MW Press, 65–67; EV 81–82.

Nie bez znaczenia jest również indywidualne zaangażowanie. Udział w trosce o promowanie cywilizacji życia i miłości nie jest przywilejem, ale obowiązkiem spoczywającym na każdym z osobna⁷². Można to wyrazić przez zaangażowanie liturgiczne, głoszenie Ewangelii życia osobistym świadectwem czy wszelkim wsparciem inicjatyw, za pomocą których organizowane są dzieła promujące życie⁷³. Wymownym przykładem jest funkcjonujące we Wrocławiu Schronisko Matek Ciężarnych „Betlejem”, w którym tak katolicy, jak i luteranie oraz niewierzący niosą pomoc kobietom ciężarnym, oraz ich dzieciom⁷⁴. Również osobista postawa Mary Wagner – kanadyjskiej obrończyni praw człowieka – dla wielu staje się inspiracją do włączenia się w to ogromne dzieło, jakim jest budowanie cywilizacji miłości i troska o zachowanie przed zagładą wszystkich zagrożonych dzieci⁷⁵. Każdy może uczestniczyć w takich inicjatywach, jak „Marsz dla życia”, pikety czy konkursy propagujące postawy *pro-life*, głosić cywilizację życia poprzez szeroko rozumianą kulturę i sztukę – wystawy, utwory muzyczne, poezję itp.

Aktywność Kościoła katolickiego i luterńskiego, wyrażająca się w modlitwie, wspólnym działaniu, dialogu, towarzyszeniu i duszpasterskim zaangażowaniu, zapewne przyczyni się do rozwoju dzieła obrony życia nienarodzonych. Historia uczy, że takiej współpracy nie brakuje. Na niwie ekumenicznego dialogu w Niemczech wypracowano obszerne studium *Gott ist ein Freund des Lebens*, które okrzyknięto *magna charta* bioetyki ekumenicznej. Wprawdzie „polska bioetyka wciąż czeka na wspólny głos Kościołów chrześcijańskich”⁷⁶, niemniej jednak należy żywić nadzieję rychłego wypracowania wspólnego stanowiska w sprawach najważniejszych, które przyczyni się do „mówienia jednym głosem w obronie życia”⁷⁷.

* * *

W sumie można stwierdzić, że zarówno ze strony Kościoła katolickiego, jak i Kościoła luterńskiego istnieje szczerą wola współdziałania w różnych wymia-

⁷² EV 79. W Luterńskim katechizmie dla dorosłych czytamy: „Troska o drugiego człowieka jest charakterystycznym rysem ewangelickiej etyki. Ewangelik to chrześcijanin aktywnie żyjący, podejmujący wyzwania świata, w którym żyje”. To zaangażowanie jest również wyrazem wiodącej w teologii ewangelickiej etyki odpowiedzialności, która wyraża się troską o całe stworzenie oraz jest formą realizowania sprawiedliwości i miłości bliźniego. Zob. Hintz. 2017. Problematyka etyczna. W *Luterński katechizm dla dorosłych*, 114–119.

⁷³ EV 79.

⁷⁴ Por. Czapliński. 2015. *Ekumeniczne aspekty apostołstwa świeckich*, 79–80.

⁷⁵ Por. Filipiuk. 2020. *Duchowa Adopcja Dziecka Poczętego*, 92–100.

⁷⁶ Por. Marcin Hintz. 2007. „Ewangelicka bioetyka jako opcja na rzecz życia”. *Studia Theologica Varsaviensia* 45 (2): 181–184.

⁷⁷ Hintz. 2009. „Problematyka moralna w dokumentach synodów Kościołów Ewangelickich w Polsce”, 126.

rach duszpasterskiego zaangażowania na rzecz nienarodzonych dzieci i promowania kultury życia. Sobór Watykański II trafnie odczytał natchnienie Ducha Świętego i znaki czasu, widząc pilną potrzebę szukania dróg jedności z „Braćmi odłączonymi” w podejmowaniu współpracy na rzecz zaradzania nagłym potrzebom naszych czasów, do których należy zaliczyć troskę o ratowanie życia dzieci poczętych, promowanie godności ludzkiego życia i „zwalczanie” plagi aborcji. Należy jednak zauważyć, że oficjalne zachęty i wezwania Kościoła mają w dalszym ciągu niewielkie przełożenie na życie codzienne. Abp Grzegorz Rys stwierdził, podsumowując prace nad synodem w diecezji łódzkiej, że mimo dobrze rozwiniętego ruchu ekumenicznego „wierni doświadczenia ekumenizmu nie mają i nie wiedzą o działaniach ekumenicznych, nie mają potrzeby uczestniczenia ani modlenia się za ekumenizm”⁷⁸. Wydaje się jednak, że nie jest to problem jednej diecezji, ale wielu miejsc nie tylko w Kościele w Polsce, ale również poza jej granicami. Dlatego też uzasadnionym jest nieustanne pobudzanie wiernych do pracy ze wszystkimi ludźmi dobrej woli, dzięki której ochrona dzieci nienarodzonych będzie mogła się rozwijać, a jednocześnie jedność między podzielonymi chrześcijanami będzie odbudowywana i umacniana.

References

- Aleksiejuk Artur. 2016. „Problematyka pobierania zarodkowych komórek macierzystych w oficjalnych stanowiskach Kościołów ewangelicko-luterańskich Szwecji i Norwegii”. *Gdański Rocznik Ewangelicki* 10: 108–113.
- Benedykt XVI. 2005. „Aby głosić całemu światu żywą obecność Chrystusa”. *L'Osservatore Romano* 6 (26): 5.
- Błasiak Paweł. 2019. „Zaangażowanie papieża Franciszka w dialog ekumeniczny w latach 2013–2018”. *Studia Paradyskie* 29: 12–13.
- Burnell Joel. 2013. *Ewangelikalizm wobec zagadnień etyki*. W *Ewangelikalizm polski wobec wyznań współczesności*. Red. Sebastian Smolarz, Sławomir Torbus, Wojciech Kowalewski. Wrocław: Wydawnictwo Credo.
- Cieślik Damian. 2015. „Nienaruszalność życia ludzkiego w nauczaniu Benedykta XVI”. *Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego* 35: 209–219.
- Czapliński Jarosław. 2015. *Ekumeniczne aspekty apostołstwa świeckich. Współpraca katolików i protestantów*. Lublin: MW Press.

⁷⁸ Wnioski z konsultacji diecezjalnych DEK w Archidiecezji Łódzkiej (8.2.2023). <https://www.archidiecezja.lodz.pl/aktualnosci/2023/01/wnioski-z-konsultacji-diecezjalnych-dek-w-archidiecezji-lodzkiej>.

- Ferdek Bogdan. 2007. „Modele ekumenizmu według Josepha Ratzingera”. *Studia Salvatoriana Polonica* 1: 62.
- Filipiuk Łukasz. 2020. *Duchowa Adopcja Dziecka Poczętego*. Kraków: Wejźdźmy na Szczyt. Inicjatywa Ewangelizacyjna.
- Franciszek. 2013. „Z przyjaźnią i szacunkiem. Przemówienie do przedstawicieli innych Kościołów, Wspólnot kościelnych oraz religii”. *L'Osservatore Romano* 5: 21.
- Franciszek. 2023. „Życie jest darem”. *Modlitwa Anioł Pański* z 29.01.2023 (cyt. za: *Gość Niedzielny* 5: 6).
- Giemza Bożena, Hintz Marcin. 2017. *Luterański katechizm dla dorosłych*. Dziegielów: Wydawnictwo Warto.
- Hanson Joshua. 2018. „Etyczne kontrowersje wokół metody in vitro w stanowiskach i wypowiedziach Ewangelickiego Kościoła Niemiec i Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Polsce”. *Gdański Rocznik Ewangelicki* 12: 261–269.
- Hintz Marcin. 2006. *Chrześcijańskie sumienie. Rozważania o etyce ewangelickiej*. Katowice: Wydawnictwo „Głos Życia”.
- Hintz Marcin. 2007. „Ewangelicka bioetyka jako opcja na rzecz życia”. *Studia Theologica Varsoviensia* 2: 175–184.
- Hintz Marcin. 2007. *Etyka ewangelicka i jej wymiar eklezjalny. Studium historyczno-systematyczne*. Warszawa: Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna „Adam”.
- Hintz Marcin. 2009. „Problematyka moralna w dokumentach synodów Kościołów Ewangelickich w Polsce”. *Roczniki Teologii Ekumenicznej* 1 (56): 113–126.
- Jan Paweł II. 2009. *Encyklika „Evangelium Vitae”* (25 marca 1995). W *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, 839–987. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Jan Paweł II. 2009. *Encyklika „Ut unum sint”* (25 maja 1995). W *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, 989–1077. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Jaskóła Piotr. 2016. „Jana Pawła II ekumeniczna wizja Kościoła”. *Studia Oecumenica* 16: 49–61.
- Luter Marcin. 1999. Duży katechizm. W *Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterańskiego*, 57–131. Bielsko-Biała: Ośrodek Wydawniczy Augustiana.
- Luter Marcin. 1999. Mały katechizm. W *Księgi Wyznaniowe Kościoła Luterańskiego*, 41–55. Bielsko-Biała: Ośrodek Wydawniczy Augustiana.
- Katechizm Kościoła katolickiego*. 2009. Poznań: Pallottinum.
- Kongregacja Nauki Wiary. 2009. *Instrukcja „Dignitas Personae”*. Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława BM.
- Napiórkowski Andrzej A. 2011. *Teologia jedności chrześcijan. Podręcznik ekumenizmu*. Kraków: Wydawnictwo Salwator.
- Napiórkowski Stanisław C. 1972. *Historia ruchu ekumenicznego*. Lublin: Katolicki Uniwersytet Lubelski.
- Napiórkowski Stanisław C. 1982. *Ut unum. Dokumenty Kościoła katolickiego na temat ekumenizmu*. Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

- Orawska Iwona, Orawski Marcin. 2020. „Wsparcie, towarzyszenie, współczucie – ewangelickie głosy po orzeczeniu TK”. *Zwiastun Ewangelicki* 21: 18.
- „Oświadczenie Konferencji Biskupów Luterskich”. 2020. *Zwiastun Ewangelicki* 22: 2.
- Ozorowski Mieczysław. 2017. „Wartość życia ludzkiego w nauczaniu papieża Jana Pawła II, Benedykta XVI i Franciszka”. *Teologia i Moralność* 12, 2 (22): 35–52.
- Pieron Ryszard. 2020. „Najtrudniejsza życiowa decyzja”. *Zwiastun Ewangelicki* 21: 9.
- Pieron Ryszard. 2023. „O (nie)zwalczaniu przemocy”. *Zwiastun Ewangelicki* 12: 15.
- Podzielny Janusz. 2018. „Ewangelickie oraz katolickie nauczanie o antykoncepcji jako sporny obszar dialogu ekumenicznego”. *Studia Oecumenica* 18: 317–332.
- Składanowski Marcin. 2014. „Wolność sumienia i odpowiedzialność Kościoła. Problem argumentacji moralnej w katolicko-protestanckich dialogach na temat aborcji”. *Forum Teologiczne* 15: 55.
- Sobór Watykański II. 2002. Dekret o ekumenizmie „Unitatis redintegratio” (21 listopada 1964). W *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, 193–208. Poznań: Pallottinum.
- Sobór Watykański II. 2002. Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes” (7 grudnia 1965). W *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, 526–606. Poznań: Pallottinum.
- Starowieyski Marek. 2021. Aborcja i życie nienarodzonych w starożytności chrześcijańskiej. W *Aborcja. Filozoficzne, teologiczne, historyczne i prawne spojrzenie*. Red. Andrzej Muszala, Marek Starowieyski, Tadeusz Ślipko, 172–200. Kraków: Petrus.
- Deklaracja Kościołów w Polsce na początku Trzeciego Tysiąclecia [projekt dokumentu z 10 maja 2011]. Małżeństwo chrześcijańskie osób o różnej przynależności wyznaniowej (30.10.2022). <https://ekumenia.pl/czytelnia/dokumentyekumeniczne/malzenstwochrzescijanskie-osob-o-roznej-przynaloznosci-wyznaniowej/>.
- Luter Marcin. Komentarz do Księgi Rodzaju (2.11.2022). <http://www.pbartosik.pl/2020/10/luter-i-kalwin-o-aborcji.html>.
- Oświadczenie Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski po decyzji Trybunału Konstytucyjnego (28.10.2022). <http://episkopatpl/przewodniczacy-episkopatu-dziekuje-za-decyzje-trybunalu-konstytucyjnego/>.
- Wnioski z konsultacji diecezjalnych DEK w Archidiecezji Łódzkiej (8.2.2023). <https://www.archidiecezja.lodz.pl/aktualnosci/2023/01/wnioskizkonsultacjddiecezjalnych-dek-w-archidiecezji-lodzkiej>.
- W sprawie ochrony życia. Oświadczenie Kościoła ewangelicko-augsburskiego w sprawie ochrony życia (28.10.2022). https://old2020.luteranie.pl/o_kosciele/oswiadczenia_kosciola/w_sprawie_ochrony_zycia.html.